

עירובי המזבח

שיעורו השבועי של מורנו המשיגיה שליט"א

עיונים

והוא הדין והוא העד והוא הבע"ד, זה יכול להיות **בלילה** עכ"ל. ולפי דבריו א"ש מש"כ המהר"ל שר"ה נחשב 'יום דין' כבר מתחילתו.

ה. כעין זה כתב בשו"ת 'משנה הלכות' (ח"י סימן ס"ט) וז"ל "והנראה דבכיון דייקו לכתוב שאין בית דין של מעלה נכנסין לדין. ולא כתבו סתם, שאין דנין, או שאין הקב"ה יושב על כסא דין, אלא ב"ד של מעלה. וא"כ י"ל דהני ב' דיני נינהו, דב"ד של מעלה ודאי אין דנין קודם שנתקדש החודש, שהרי לא ידוע להם שמה לא יקדשו החודש היום, אבל הקב"ה היודע עתידות ויודע שיקדשו ב"ד החודש יושב על כסאו **בלילה**... ודן אותם כל אחד לפי מעשיו" עכת"ד.

ו. בילקוט מפרשים על ספר חסידים מתרץ שרק הדין על האדם ביום, אבל על הדין שאר דברים, בלילה. והרוחות שמעו בלילה מה שנגזר על התבואה ולא על האדם. ויש להעיר מלשון הגמרא 'כל הזורע' משמע דקאי על האדם. וי"ל.

ז. יש שרצו ליישב ע"פ המהרש"א (ברכות שם) שהקשה הלא אותו חסיד הוא ריב"ב או ר"י בר אלעאי ואיך יתכן שחסיד כזה ילך ללון במקום הטומאה, ובפרט שלן בביה"ק הוא סימן לשוטה (הגיגה ג). לכן ביאר שאותו חסיד ישן בביתו והכל היה בחלום כדברי הריטב"א שם. מעתה יש לומר שמן השמים גילו לו את העתיד להיות וגם הרוחות לא שמעו באמת מה שנגזר, אלא שכך נתגלגל החלום. ויש לדחות, דא"כ איך הביאו שם בסוגיא ראייה ממעשה זה, שהמתים יודעים מה שקורה אצל החיים.

ח. עיין באבות דר"נ (פ"ג מ"ח) מקור המעשה ושם לא כתוב שהיה 'בערב ראש השנה' אלא 'מעשה בחסיד אחד שהקנטתו אשתו והלך ולן וכו' [אמנם המגיה הוסיף שם 'בערב ר"ה'] ויתכן שהיה המעשה במוצאי ר"ה. ועיין רש"י (ברכות שם) ד"ה 'ונשמע - ונדע מה גזרו היום פורענות בעולם, שהעולם נדון בראש השנה'. וה'חסד לאברהם' הביא מהזהר (ח"ב דף קמב). וז"ל "ביומא דר"ה דעלמא אתדן וכרסאי דדינא קיימא לגבי מלכא עלאה למידן עלמא, כל נפש ונפש משטטין ובצאן רחמי על חיי, בליליא דנפקא יומא דדינא אזלין וקא משטטין למשמע ולמנדע מאן הוא דינא דאתדן על עלמא ולזמנין דקא מודיעין בחזווא לחייא" עכ"ל. מבואר להדיא שרק בלילה שיוצא יום הדין הנפשות משוטטות בעולם לדעת מה נגזר ופעמים מספרות לחיים.

ט. בשם הגר"א יש מתרצים, שאכן היה המעשה בליל ר"ה, אבל בליל היום השני של ראש השנה לאחר הדין שנעשה ביום הראשון. ולפי תרוץ זה תתעצם קושיית המהרש"א שאותו חסיד לן בבית הקברות שני לילות, היתכן?

י. בספר 'רחש הלב' תירץ שאכן היה המעשה ביום הדין אבל 'בליל הושענא רבה' שהוא זמן החיתום. ומקור דבריו ע"פ מש"כ בספר חסידים (סימן תנ"ב) וז"ל "ויש לילה שהנפשות יוצאות מן הקברות, כגון בליל הושענא רבא יוצאות ומתפללות. וכבר הלכו שנים והחביאו עצמם בבית הקברות, ושמעו שאחת קראה לחברתה נצא ונתפלל יחדיו, יצאו כל הנפשות והתפללו ובקשו רחמים, הלכו והגידו לקהלם. שנה אחרת בליל הו"ר הלכו שנים אחרים... ושמעו שמקצת הנשמות אמרו לא נקבץ יחדיו, כי כבר שנים גילו עלינו לרבים" עכ"ל. ואף שכתוב בגמ' בערב ראש השנה. מצינו שנקרא יום כיפור 'ראש השנה' (יחזקאל מ"א) וסוכות 'בצאת השנה' (שמות כ"ג, טז).

יא. הערוך נזר מתרץ ע"פ תוס' (שם טז) שהקשו "והא בפסח נדונין על התבואה ולא בר"ה, וי"ל שבר"ה מזכירין הנגזר בפסח" עכ"ל. וביאר ה'משנה למלך' (תשובה ג, ג) וז"ל "לאיזה סיבה מזכירין בר"ה דין הנגזר בפסח. ונ"ל במ"ש הר"ן אמתניתין דבד' פרקים העולם נידון, דשלשה דברים הללו נידונין לכל העולם בג' זמנים אלו, אבל בר"ה כל באי עולם עוברים לפניו אחד אחד וגוזרים לו חלקו מדברים האלו". והתוס' רא"ש ביאר "שנגזר בפסח ואין מסכימין עליהם לחתום, אלא על כל אחד בזמנה" עכ"ל. ולפי א"ש ששמעו הרוחות מה שכבר נגזר בפסח על התבואה.

יג. ועוד אפשר שאותו חסיד שמע את הרוחות מספרות ביום ר"ה ולא בלילה, שהרי בלילה לן בבית הקברות. ואין שום רמז והכרח בגמרא ובאבות דר"נ לומר ששמע אותם בלילה.

איתא במסכת ברכות (יח): "מעשה בחסיד אחד שנתן דינר לפני בערב ראש השנה בשני בצורת והקניטתו אשתו והלך ולן בבית הקברות ושמע שתי רוחות שמספרות זו לזו אמרה חדא לחברתה חברתי בואי ונשוט בעולם ונשמע מאחורי הפרגוד מה פורענות בא... אמרה לה שמעתי שכל הזורע ברביעה ראשונה ברד מלקה אותו הלך הוא זרע ברביעה שניה של כל העולם כולו לקה שלו לא לקה..."

הקשה בספר 'גליוני הש"ס' (ברכות יח): איך שמעו הרוחות בליל ראש השנה מה נגזר בדין. הלא אמרו בר"ה (ח): עה"פ "כי חק לישראל הוא משפט לאלהי יעקב" - מלמד שאין ב"ד של מעלה נכנסין לדין, אלא אם כן קידשו ב"ד של מטה את החודש". ואין מקדשין את החודש בלילה, ממילא לא שייך דין בלילה. וסיים 'והיא קושיא חמורה'. והוסיף ראייה לדבריו מרש"י בב"ב (י:): לגבי החלום שחלמו בני אבותו של ריב"ז ופירש רש"י שם שחלמו במוצאי ר"ה ולא בליל ר"ה כי אז עדיין אין דין.

והערוך נזר במסכת ר"ה (טז. ד"ה בפסח) הוסיף להקשות מדברי הגמרא בע"ז (ד:): "אמר רב יוסף לא ליצלי איניש צלותא דמוספי בתלת שעי קמיינתא דיומא ביומא קמא דריש שתא ביחיד, דלמא כיון דמפקיד דינא דלמא מעייני בעובדיה ודחפו ליה מידחי" משמע שהדין בר"ה מתחיל ביום בשלש שעות ראשונות. ויש ליישב בכמה אופנים:

א. בעיקר דבריו שהדין מתחיל ביום, יש לפלפל טובא ע"פ מש"כ המהר"ל (סימן לג) וז"ל "שלא יוסיפו מחול על הקדש ביו"ט של ר"ה, משום דיומא דדינא הוא" עכ"ל. משמע שהדין מתחיל בכניסת היום. וכן משמע לשון הגמרא 'ג' ספרים נפתחין בראש השנה... צדיקים נחתמים לאלתר לחיים' משמע מתחילת היום [כך דייק בגליון הש"ס וי"ל].

[כתב בשו"ת שואל ומשיב (מהדורה ד' ח"ג סי' קכ"ה) וז"ל "אבל ר"ה שחל בשבת שהדינים נמתקים בשביל קדושת שבת, פשיטא שצריכין להוסיף מחול על הקדש ולא בשביל ר"ה יהיה מותר התוספת שבת דהיא דאורייתא. וכבר כתב האריז"ל דבשבת, השטן הוא בנוקבא דתהומא ואין כאן דין כל כך"].

אמנם ה'חיי אדם' (חלק א כלל כד) הביא את חידושו של הגאון מוהר"ר אבלי זצ"ל שאם טעה בליל ראש השנה ולא אמר 'המלך הקדוש' אינו צריך לחזור" ובשו"ת 'בנין שלמה' (ח"ב סימן מ"ה) הסביר דבריו, כיון שאין מקדשין את החודש בלילה ואין הקב"ה יושב על כסא דין ומשפט רק למחרת ביום, לכן לא חוזר אם לא אמר 'המלך הקדוש' שנתקן מחמת הדין. והדק"ל.

ב. עוד י"ל, שבלילה יש דין על האומות ויום על ישראל כדאיתא בירושלמי (ר"ה א, ג) "אמר ר' לוי והוא ישפט תבל בצדק ידין לאומים במישרים - הקב"ה דן את ישראל ביום בשעה שהן עסוקין במצות ואת האומות בלילה בשעה שהן בטילין מן המצות". והמעשה באותו חסיד מדבר על התבואה של כל העולם כלשון הגמרא 'כל הזורע', לכן היה הדין כבר בלילה.

אלא שיש להעיר מדברי הגמרא (ר"ה שם) "תניא אידך כי חק לישראל הוא, אין לי אלא לישראל, לאומות העולם מנין, ת"ל משפט לאלהי יעקב. אם כן מה ת"ל כי חק לישראל, מלמד שישראל נכנסין תחילה לדין". ואם נאמר שדן בליל ר"ה את הגויים ואת ישראל למחרת ביום, נמצא שהגויים נכנסו קודם לדין, וצ"ל שאת הגויים דן בלילה של היום השני. אבל בליל א' אין דין כלל והדק"ל.

ג. ה'שפת אמת' (ר"ה שם) כתב לתרץ וז"ל "לכן נראה דלאו דוקא אמרו ועיקר הכוונה הוא דכשב"ד משנין לעבר החודש אין ב"ד של מעלה דנין, אבל כשיודעין שהב"ד יקדשו היום את החודש דנין מיד בבוקר למעלה" עכת"ד. ולפי"ד יתכן שכאשר יודעים למעלה שב"ד יקדשו את החודש, דנים כבר מהלילה. ולכן שמעו הרוחות את מה שנגזר. אלא שמהגמ' בע"ז עדיין קשה.

ד. וה'שם משמואל' (ר"ה שנת תרע"ז) כתב לתרץ וז"ל "יש לפרש הא דאין ב"ד של מעלה נכנסין וכו' בית דין דווקא, שלפניהם עומדים המיימינים לזכות והמשמאילים לחובה והם הם המזכירים את כל מעשי בני אדם, ואינם יודעין אלא מה שלפניהם בגלוי, אבל לא את העתידות שעדיין בהעלם דבר מהם... וכל זה הוא כשהדין נחתן ע"י הב"ד, אבל הענינים שהקב"ה בעצמו דן אותם להצטרפות לקבלת העלון במייל באופן קבוע נא לשלוח את המילה "צרף" למייל: m0533157838@gmail.com

"ויש אוכלים רמונים ואומרים: נרבה זכויות כרמון" (רמ"א או"ח סימן תקפ"ג,א)

הקשה ה'פרי חדש' (שם) ויש להקשות דאמרינן בברכות [ז,א], כפלה הרמון רקתך, אפילו ריקנין שבישראל מלאים מצוות כרמון, וא"כ מאי רבותיה הכא. וי"ל דהתם בכל חייו קאמר, ואילו הכא מתפלל בכל שנה ושנה שירבו זכויותו כרמון, א"כ פשו להו טפי, ודו"ק" עכ"ל.

ועוד יש ליישב ע"פ מש"כ ב'גנזי אלימלך' (דף מט): ושם הקשה איך משכחת לה מצוות תלמוד תורה בריקנים, אלא שהם מחזיקים תורה בממונם ואם אין קמח אין תורה! וכשתיקח תיבת 'רמון' שהיא בגימטריא 296 ותחצה אותה לפלך - לשנים תקבל 148 כמנין קמח. ולכן דייק הפסוק לומר 'כפלה הרמון רקתך' לריקנים בעם ישראל יש רק 'פלה' הרמון. אבל עתה בראש השנה מבקשים 'שירבו זכויותנו כרימון' שלם שיזכו גם המחזיקי תורה למצוות תלמוד תורה בגופם ובעצמם.

ובספר 'מעדני אשר' הביא לתרץ בשם חכ"א ע"פ מה שכתב בספר 'מועד לחיים' (סימן י"ב להגאון רבי חיים פלאגי זיע"א בשם ספר שבת אחים) וז"ל כשאומר ירבו זכויותינו כרימון, יכווין שע"י התשובה חוזרים המצוות מהקליפות, והוא כרימון שמסיר הקליפה ויוצאים הגרעינים שהם המצוות ותפלתנו לה' שנזכה לשוב בתשובה מאהבה שאז הזדונות נהפכים לזכויות" עכ"ד. ושפיר מדוייק הלשון שירבו זכויותנו כרימון ובגמרא אמרו מלאים מצוות כרימון והם ב' עניינים.

לא אד"ו ראש (שו"ע סימן תכ"ח סעיף א')

איתא בפסיקתא דרב כהנא (היג) "אמר רבי חזקיה בשם ר' סימון מתכנסין כל מלאכי השרת אצל הקב"ה ואומרים לפניו: ריבון העולמים אימתי הוא ראש השנה? והוא אומר להם: לי אתם שואלים, אני ואתם נשאל לבית דין של מטה" עכ"ל המדרש וצ"ב.

וביאר מהר"י אסאד (דברי מהר"א ליקוטי ר"ה) וז"ל "כתב השו"ע לא אד"ו ראש' והיינו ראש השנה לעולם לא יחול ביום א' ולא ביום ד' ולא ביום ו' ועוד איתא כשיש דין למטה אין דין למעלה. והנה קשה אימתי יהיה ראש השנה, ביום א' לא, משום לא אד"ו ראש, ביום ב' לא משום שיש דין למטה (שהרי בתי דיני יושבים בשני וחמישי כמבואר בריש מסכת כתובות), ביום ג' לא, משום דאז חל יום הכפורים ביום ה' ואין דנין למעלה, ביום ד' לא, משום לא אד"ו ראש, ביום ה' לא, כי יש דין למטה, ביום ו' לא, משום לא אד"ו ראש, ביום שבת נמי לא, משום דאז חל יום הכיפורים ביום ב' ודנין למטה ואין דנין למעלה, א"כ אימתי ראש השנה ויום הכפורים? ע"ז השיב להם הקב"ה: "אני ואתם נרד למטה" ר"ל לבית דין של מטה וא"כ יוכל להיות ביום ב' וה'. ולא קשה הלא יש דין למטה ואז אין דין למעלה, כיון שאנו נמי נדין למטה" עכ"ד.

לבקשת רבים מכאן ואילך אי"ה נשתדל לתת מראי מקומות על השאלות שהיו במדור 'לחודו' בשבוע הקודם. רובם ככולם התקבלו מהקוראים שליט"א (סליחה על הקיצור ועל הנשכח)

קושיא א': איך התגיררו בימי משה הלא לא היתה רוח צפונית? א. יש שרצו לומר שמלו מחוץ לענני הכבוד ולאח"מ נכנסו. ב. יש שרצו לומר שנתקפל הענן מעליהם כמו שכתב רש"י (במדבר כה,ד) ג. יש שרצו לומר שגוי לא מצווה על 'ונשמרתם' וחייבים למול אפי' בפיקוח נפש. ויש לדון מהפסוק של 'את דמכם לנפשותיכם אדרוש' (בראשית ט,ה) ד. יש שרצו לומר ע"פ רמב"ן ביבמות ע"א: שעשו מילה שלא כתיקונה. וצ"ע אי מהני לגירות ואכמ"ל.

קושיא ב': אם אשת משומד האומר 'בשרירות ליבי אלך' פטורה מייבום וחליצה? א. יש מי שהראה לשו"ת שרידי אש (ה"ג סימן מ"ה בסופו) ושם תשובה מהגרי"ח זוננפלד צ"ל שבפסוק כתוב 'ומחה ה' את שמו' אבל אתה מצווה להקים שם לאחיו. ופלפל עמו שם בארוכה. ב. יש שרצו לחלק בין 'מחה שמו מתחת השמים' לבין 'להקים שם בישראל' שם גשמי ושם רוחני, והבן. ג. יש שרצו לומר שאין נפק"מ בזה, כי 'הנסתרות לה' אלקינו' ורק הוא יודע הענין של 'התברך בלבבו'. ד. יש שרצו להחשיבו 'תינוק שנשבה' ע"פ החזו"א. ה. יש שרצו לומר 'שמה הרהר תשובה' כבני קרח וכדו' ו. יש שרצו לומר ע"פ הגמרא (יבמות כד.) שבכה"ת אין מקרא יוצא מידי פשוטו חוץ מהפסוק 'להקים שם לאחיו' שלא נדרש כפשוטו ע"ש. תן לחכם ויחכם עוד. יישר כחכם!!!

שמה יעבינו ד' אמות ברה"ר

ר"ה שחל בשבת לא תוקעים שמה יטלטל את השופר ד"א ברה"ר (ר"ה ט). וכתב הרעק"א בדרוש וחיודוש (מערכה ח במסכת חגיגה ד"ה והנה המג"א) שאם תקע בשבת קיים מצווה אלא שעבר על שבות דשבות. וצ"ב הלא זה מצווה הבאה בעבירה, ורוב הפוסקים ס"ל שגם באיסור שבות דרבנן נחשב 'מצווה הבאה בעבירה'?

מנהג אכילת הסימנים בליל ר"ה

צ"ב הלא אכילת הסימנים הם 'סימן' לשנה טובה ולא 'סיבה' ואם כן יש לאסור משום 'לא תנחשו' ומשום 'תמים תהיה'. וכן יש לתמוה על 'אותו חסיד' [ריב"ב או ריב"א] מהמעשה המובא לעיל, איך הלך ולן בבית הקברות בשנה השניה לדעת מה מספרות הרוחות ולא חש לתמים תהיה' (דברים יח,יג) ופרש"י שלא תחקור אחר העתידות?

איתא בגמרא ראש השנה (טז). "אמרו לפני בראש השנה מלכויות זכרונות ושופרות. מלכויות - כדי שתמליכוני עליכם. זכרונות - כדי שיעלה זכרונכם לפני לטובה ובמה בשופר. אמר רבי אבהו למה תוקעין בשופר של איל אמר הקדוש ברוך הוא תקעו לפני בשופר של איל כדי שאזכור לכם עקידת יצחק בן אברהם ומעלה אני עליכם כאילו עקדתם עצמכם לפני. ואמר רבי יצחק למה תוקעין בר"ה... כדי לערבב השטן ואמר רבי יצחק כל שנה שאין תוקעין לה בתחלתה [עיי' תוס' בשם בה"ג] מריעין לה בסופה מאי טעמא דלא איערבב שטן". ובשנה זו שחל יום א' דר"ה בשבת ואין תקיעת שופר, במה נזכר לפני לטובה. ובפרט לפי מש"כ ה'מכתב מאליהו' שיום א' דר"ה הוא 'דינא קשיא' וביום זה אנו נצרכים לסגולת השופר יותר מכל זמן אחר, אנה אנו באים!?

כתב הערוך לנר' בספרו 'מנחת עני' שבדק ומצא שהשנים הקשות ביותר לעם ישראל היו באותם שנים שחל ר"ה בשבת, וכך מוכיח שם שחורבן בית ראשון וחורבן בית שני היו בשנה שחל ר"ה בשבת ולא היה תקיעת שופר [א.ה.שנת תרפ"ט חל א' דר"ה בשבת. ולאחר מכן בשנת תר"צ. תרצ"ב. תרצ"ג. תרצ"ו. והבן]. אך מוסיף הערוך לנר שמצא נחמה, כי גם השנה שבו נתבשרו ישראל 'סלחתי כדברך' כשירד משה מן ההר ולאחר מיכן בשנה זו נבנה המשכן, גם אז חל ר"ה בשבת. ולכן הוא מסיק שעדיין הדבר תלוי בנו!!! וביאר דבריו, אכן בשנה שאין שופר ביום הראשון חסר לעם ישראל 'סניגור' אבל אז מגיעה 'השבת' שהיא הבן זוג של עם ישראל והיא מסגרת עלינו ואומרת: רבש"ע עם ישראל קדושים ומחמת שחששו שאיש אחד יכשל להוציא השופר ברה"ר ד' אמות הסכימו לקבל על עצמם שלא לתקוע בשופר ולוותר על הסניגור האדיר הזה, ובזכות השבת נכתבים ונחתמים לטובה ולברכה. אך כל זה כשעם ישראל אכן 'שומר שבת' כדת ומקפיד על קלה כבחמורה, אבל אם ח"ו במשך השנה לא מקפידים על שמירת שבת, אומר הקב"ה לשבת 'תראי איך את נראית!!! משל לאשת השר שבאה להמליץ על בעלה בפני המלך שהוא אדם טוב ובעל מידות, אך כל גופה מלא חבישות וצלקות ממעשה ידיו של בעלה האכזר, אומר לה המלך 'תראי איך את נראית' ומיד משתתקת. וכן מצינו במסכת שבת (דף קי"ט): אמר אביי לא חרבה ירושלים אלא בשביל שחללו בה את השבת. עכ"ד. על כן נתחזק בשמירת השבת ביתר שאת וביתר עוז והיא תהיה לנו למזור. ורמז נאה שהשבת כוחה כשופר "תקעו בחדש שופר" ר"ת שבת!

עוד מצאתי סניגור לכלל ישראל בשנה זו, והוא סנגורן של כלל ישראל בעל ה'קדושת לוי' (ליקוטים חדשים שבסוף הספר על ר"ה פ"ד מ"א) שהעיר מלשון המשנה "יום טוב של ראש השנה שחל להיות בשבת". מדוע לא אמרו בקצרה "ראש השנה שחל בשבת"? וכתב שכאשר ראש השנה חל בשבת. אז בוודאי הוא 'יום טוב'!!! כיון שאמרו במדרש שהקב"ה שומר שבת ואסור לקב"ה לכתוב בשבת, אלא לצורך פקוח נפש ולכן כותב את כולנו לחיים ולשלום, ע"ש.

עוד ראיתי בקונטרס 'אני לדודי' [לגה"צ ר' שריה דבליצקי צ"ל] שהביא מהספר הק' 'שער המלך' שבכל ימות החול התפילה עוברת דרך מעכבים ומקטרגים ולכן צריך שופר לבטלם, אבל כשחל ר"ה בשבת, ישראל וקב"ה מעידים זה על זה ואנחנו ברשות יחידו של עולם ולא צריך שופר. ובפרט שאמרו במסכת שבת (ק"ט): "אמר רב חסדא אמר מר עוקבא כל המתפלל בערב שבת ואומר 'ויכולו' שני מלאכי השרת המלווין לו לאדם מניחין ידהו על ראשו ואומרים לו וסר עונך וחטאתך תכופר". "כי אשמרה שבת א-ל ישמרני".

וכן לזכות

ר' יוסף בן ר' דוד אזולאי ונוות ביתו תחי' לבריאות, פרנסה והצלחה בכל מעשה ידיהם אמון

הפצת העלון וזיכוי הרבים לזכות הבה"ח שלמה סרוסי נ"ו שיצליח בכל מעשה ידיו